

INEGALITĂȚI DISFUNCȚIONALE ÎN FAȚA ESCALADĂRII PREȚURILOR

GHEORGHE BARBU

Fenomen ușor de perceput de populație, creșterea prețurilor și tarifelor la bunurile și serviciile de consum continuă să ocupe unul din primele locuri, sau chiar primul loc, în grupa fenomenelor care nasc neliniște. Reacția față de acest proces, deși cunoaște intensități diferite în funcție de avere, de venituri, de numărul persoanelor din familie, de gradul de sensibilitate, este întâlnită la cvasitotalitatea populației. *Efectele reale asupra nivelului de trai sunt însă extrem de diferite și principalul factor de diferențiere îl constituie veniturile.*

Așa cum rezultă din anchete sociologice efectuate de Institutul de Cercetare a Calității Vieții, în prezent, în România, cuantumul veniturilor familiale permite unui procent de 5-10% din populație să-și asigure un trai fără privațiuni; o parte din aceasta a atins trepte superioare, reușind să se bucure de o viață de lux. Un alt segment de populație, care se circumscrie între 15-20%, își rezolvă, în limite decente, problemele legate de satisfacerea nevoilor de consum personal și familial. O altă parte, numeroasă, se luptă cu mari dificultăți dar nu acceptă alterarea condițiilor proprii de trai; în rândul acestei populații se manifestă cele mai puternice reacții de nemulțumire în fața fiecărui val de creștere a prețurilor. Circa o treime din populație se zbate în sărăcie, fenomen care se manifestă însă în grade diferite, determinând stratificări și situații variate, multe aflate la limita de jos.

Structura actuală a populației sub aspectul nivelului de trai este, între altele, rezultatul evoluției veniturilor în raport cu evoluția prețurilor și a tarifelor mărfurilor și serviciilor destinate consumului personal și familial. Față de trecut, la venituri, au apărut *discrepanțe mari*; unele au rezultat, în mod firesc, din nașterea unor categorii socio-ocupaționale neacceptate, câteva decenii, de gândirea oficială, cum ar fi: șomerii, patronii, întreprinzătorii, bancherii, liber profesioniștii, cumularzii de funcții bine retribuite etc.; altele sunt consecința încălcării legilor și își au sursa în excrocherii, luare de mită, delapidări, evaziune fiscală și în alte fapte incriminate de legislația țării; anumite discrepanțe s-au datorat presiunii diferite exercitate de sindicate și de alte grupuri "de forță" asupra guvernelor care s-au succedat în perioada de după 1989 sau asupra conducerilor de societăți comerciale. Ultimul factor s-a manifestat din plin la categoria de salariați și a avut ca efect modificări mari în raportul dintre câștigurile salariale nominale obținute de cei ocupați în diferite ramuri. Datele din următorul tabel pun în evidență acest fapt.

Tabelul 1

Veniturile salariale medii nominale nete, în octombrie 1990, 1993-1995 și în iulie 1996

Ramurile de activitate	octombrie ¹				iulie ²	col5/col1 (oi)	Venitul salarial real în iulie 1996 ³ (față de octombrie 1990) %	
	1990	1993	1994	1995	1996		iunie	iulie
	0	1	2	3	4		5	6
Pe ansamblu	3414	79732	160483	242612	333797	97,8	69,8	73,6
1.Industria	3318	83553	161355	254508	374193	112,8	74,7	84,9
1.1.Industria extractivă	4496	126061	250334	376100	491147	109,2	71,0	82,3
- minieră	4613	...	245442	371011	512812	111,2	67,4	83,7
- petrol și gaze	4180	...	262304	387095	443189	106,0	80,6	79,8
1.2.Industria prelucrătoare	3235	75234	148508	238425	351616	108,7	72,7	81,9
- construcții de mașini și electrotehnică	3394	...	154274	250951	370770	109,2	73,2	82,3
- metalurgie	3780	...	203018	325600	481259	127,3	89,0	95,9
- chimie	3468	...	175060	293443	429928	124,0	82,8	93,4
- materiale de construcții	3201	...	165637	261089	372496	116,4	77,5	87,6
- lemn	2863	...	123514	200943	283093	98,9	73,4	74,5
- ușoară	2942	...	114618	174894	268935	91,4	58,5	68,8
- alimentară	3083	...	158162	247175	339816	110,2	75,4	83,0
1.3.Energie electrică și termică	3989	99002	235930	313930	491134	123,1	83,8	92,7
2.Agricultură	3547	66777	128832	195262	264967	74,7	55,1	53,3
3.Construcții	3825	87498	166255	252948	353843	92,5	64,8	69,7
4.Transporturi	3992	99553	210879	282275	392375	98,3	74,8	74,0
5.Poștă și telecomunicații	185729	296812	396140
6.Comerț	2679	66309	131262	264010	269246	100,5	74,9	75,7
7.Hoteluri și restaurante	2716	63881	119578	188547	242592	89,3	65,4	67,3
8.Instituții financiare și bancare	255893	442253	621291 ⁴
9.Învățământ	3118	65209	149582	231806	248819	79,8	64,8	60,1
10.Sănătate și asistență socială	3191	70025	152618	189727	235710	73,9	52,7	55,6
11.Administrație publică	4142	75656	151779	220311	285458 ⁵	68,9	47,4	51,9

Datele din coloanele 7 și 8 ale tabelului de mai sus arată clar că procesele negative care au avut loc în economia românească au afectat întreaga masă a

¹ Buletin statistic trimestrial, CNS, nr.4/1993, p.16 și 4/1995, p.9.

² Buletin statistic lunar, CNS, nr.7/1996, p.22.

³ Venitul salarial real a fost determinat prin folosirea indicilor prețurilor de consum comunicați de Comisia Națională pentru Statistică.

⁴ În iunie 1996, câștigul mediu net salarial din instituțiile menționate a fost de 773168 lei.

⁵ În iunie 1996, câștigul salarial mediu net al salariaților din Administrația publică a fost de 242408 lei, creșterea survenită fiind rezultatul acordării sporului și indexării aplicate cu începere de la 1 iulie 1996.

salariaților, însă gradul în care se fac simțite acestea în ceea ce privește puterea de cumpărare a veniturilor salariale medii, față de octombrie 1990, la nivel de ramură, este extrem de diferit. Făcând abstracție de veniturile salariale medii ale personalului din instituțiile financiare și bancare, care, în iunie a.c., au depășit de peste 2,6 ori pe cele calculate pe ansamblul economiei naționale și de aproape 1,9 ori pe cele obținute în extracția de petrol și gaze (ramura industrială în care au fost realizate cele mai mari venituri salariale medii din întreaga industrie), se constată că, în iulie 1996, banii obținuți (în medie) de salariații din metalurgie, din industria chimică, din energia electrică și termică asigurau peste 90% din puterea de cumpărare a salariului mediu nominal din octombrie 1990, când mai erau în funcțiune prețurile și tarifele fixate de stat⁶. Un grad relativ apropiat al puterii de cumpărare l-au atins și câștigurile medii salariale din industriile materialelor de construcții (87,6%), minieră (83,7%), alimentară (83,0%), precum și din construcția de mașini și electrotehnică (82,3%). De aici rezultă că pentru salariații din ramurile menționate, mărirea prețurilor a fost acoperită, în mare măsură, de creșterea veniturilor. Situația este diametral opusă în cazul salariaților din administrația publică, din agricultură, din domeniul ocrotirii sănătății, din învățământ și din institutele de cercetare, în special din cele aflate în subordinea Academiei Române. Veniturile salariale medii nete realizate în aceste domenii de activitate în iulie 1996 au acoperit între 51,9 și 60,1% din puterea de cumpărare a câștigurilor medii salariale⁷ din octombrie 1990. În alte ramuri, cum ar fi hotelurile și restaurantele, industria ușoară și construcțiile, câștigurile salariale medii nete au o putere de cumpărare ceva mai ridicată dar sub cea a veniturilor salariale medii pe ansamblul economiei naționale.

În analiza situației veniturilor reale ale diverselor categorii de salariați se mai cere a fi reținut un fapt care, adesea scapă din vedere și anume acela că avantajele relative (în raport cu alții) ale unor salariați (ca și ale altor grupe socio-profesionale) se răsfrâng în mod nefavorabil asupra celorlalți; cei ale căror venituri cresc într-un ritm superior (cum este cazul salariaților din instituțiile financiare și bancare) sau apropiat de indicii prețurilor de consum (așa cum au stat lucrurile cu veniturile medii din câteva ramuri: metalurgie, industria chimică, energia electrică și termică ș.a.), fără nici o justificare economică, vin pe piața de mărfuri cu o cerere suplimentară mai mare. Ca urmare, aceștia contribuie în mod substanțial la alimentarea, prin cerere, a fenomenului de inflație. Ceilalți se află, într-un anumit fel, în postura de victime

⁶ În cazul personalului din instituțiile financiare și bancare, pentru care (din motive cunoscute) nu există date statistice pe luna octombrie 1990, este suficient să se arate că în iunie 1996, salariul mediu nominal depășea de peste trei ori pe cel din octombrie 1994, perioadă în care prețurile au crescut de peste 1,5 ori.

⁷ În luna iunie 1996, deci în luna dinaintea aplicării simultane a sporului și indexării salariilor (în principal salariaților din instituțiile bugetare), puterea de cumpărare a veniturilor salariale medii a celor ocupați în aceste ramuri varia între 47,4 și 58,5%.

ale primilor, fiind puternic afectați de urcarea prețurilor și tarifelor la mărfurile și serviciile de consum.

Amploarea discrepanțelor dintre veniturile salariale ale diverselor grupe de salariați, în funcție de ramura în care lucrează, este mai clar nuanțată de mărimile înscrise în coloanele 1-5 din tabelul anterior și de evoluția acestor mărimi⁸. Una din concluziile care se impun din urmărirea evoluției datelor din tabel este aceea că creșteri mai pronunțate au avut loc în *multe din ramurile* în care și în luna luată pentru comparație (octombrie 1990) câștigurile salariale medii erau mai mari comparativ cu media pe economia națională și invers. Acest fapt s-a reflectat atât în amplificarea diferenței dintre veniturile respective și veniturile salariale medii din alte ramuri, cât și în modificarea, pronunțată, a raportului față de câștigurile salariale medii pe economia națională. Pentru exemplificarea ultimului aspect prezentăm mai jos diferența procentuală dintre veniturile salariale medii nete dintr-o serie de ramuri și media veniturilor respective la nivelul economiei naționale, în octombrie 1990 și iunie și iulie 1996.

Tabelul 2

Modificarea diferențelor procentuale dintre veniturile salariale medii nete din unele ramuri și veniturile salariale medii nete pe economie, în iunie și iulie 1996 față de octombrie 1990

	Octombrie 1990	Iunie 1996	Iulie 1996
Industria minieră	+35,1	+30,6	+53,6
Industria extracției de petrol și gaze	+22,4	+41,4	+32,8
Industria metalurgică	+10,7	+41,2	+44,2
Industria chimică	+1,6	+20,6	+28,8
Energia electrică și termică	+16,8	+40,3	+47,1
Transporturi	+16,9	+25,4	+17,5
Industria ușoară	-13,8	-27,8	-19,4
Agricultură	+3,8	-18,0	-20,6
Sănătate și asistență socială	-6,5	-29,3	-29,4
Învățământ	-8,7	-15,2	-25,5
Administrația publică	+21,3	-17,6	-14,5

După modul cum se grupează modificările, rezultă că schimbările pozitive sunt caracteristice mai ales ramurilor în care acționează regii autonome și care ocupă și o poziție hotărâtoare sau importantă în susținerea activității din restul domeniilor; în această situație se află și veniturile salariale din ramura *Poștă și*

⁸ Dacă diferențele inițiale își au intrucâtva o explicație în beneficierea sau nu de sporuri determinate de condițiile specifice de muncă, creșterile procentuale diferențiate, cu consecințe pe planul măririi discrepanțelor, nu se mai justifică prin nimic.

telecomunicații. Din păcate, în cele mai multe din acestea, *sporurile*⁹ procentuale superioare de salarii nu au rezultat din creșterea productivității muncii și ca urmare au grevat, sensibil, costurile de producție, proprii și pe cele din ramurile situate în aval, în fapt toată economia.

Cu excepția agriculturii și industriei ușoare, modificările negative cele mai mari au avut loc în ramurile finanțate de la buget, între care se situează și cercetarea științifică aflată în subordinea Academiei Române. Luând un institut de cercetare din structura acestei instituții, și anume Institutul de Cercetare a Calității Vieții, rezultă că la nivelul lunilor iunie și iulie 1996 diferența negativă a fost de 31 și, respectiv 33 procente, deci mai mare decât cele prezentate în tabelul 2. În raport cu cerințele minime ale familiilor celor care lucrează în astfel de ramuri, un venit salarial mediu actual este total insuficient.

Datorită poziției defavorizate a acestor ultime ramuri, în care o pondere mare și chiar precumpănitoarea o ocupă personalul cu studii superioare, a avut și are loc procesul de "evadare" a multor specialiști, care merg fie în străinătate, fie în alte sfere de activitate din țară sau cumulul de funcții, cu consecințe nu tocmai pozitive pentru sănătate și pentru calitatea prestațiilor efectuate.

Imaginea de ansamblu a situației pe care o au diversele segmente ale salariaților din România, ca și alte categorii ale populației, în raport cu creșterea prețurilor și tarifelor la bunurile și serviciile de consum este, după cum se vede, extrem de diferențiată¹⁰, *aspect ce nu se datorează întru totul condițiilor specifice de muncă și caracteristicii activităților desfășurate*. Deosebit de grav este însă faptul că pe lângă ignorarea sau încălcarea unor corelații fundamentale, ca cea dintre dinamica sumei salariilor și a valorii mărfurilor vândute și încasate, precum și cea dintre dinamica salariului mediu și a productivității muncii, au loc mari necorelări între salariile pe care le primesc diversele categorii de salariați. Multe din activitățile intelectuale, cele care au, în prezent, rolul fundamental în susținerea progresului economic, social și cultural al țării, sunt, deocamdată, neglijate sau chiar desconsiderate. Perseverarea într-o asemenea atitudine nu poate avea decât consecințe nefavorabile, de amploare, pe timp îndelungat și pe multiple planuri.

⁹ Datele publicate de Comisia Națională pentru Statistică arată că, în 1993, productivitatea muncii în industrie era la aproape jumătate din media lunară a anului 1989 (*Buletin statistic trimestrial*, nr.4/1993, p. 30), iar în 1994 și 1995, productivitatea orară a muncii pe întreaga industrie o depășise cu 10.2 și respectiv 26.5% pe cea din 1993; în unele ramuri, ca, de pildă, extracția petrolului și a gazelor naturale, prelucrarea lemnului, energie electrică și termică, gaze și apă ș.a., fie că încă nu se ajunsese la nivelul din 1993 (în special în 1994), fie că se realizase o depășire de numai câteva procente (*Buletin statistic trimestrial* nr.4/1995, p 90 și 91).

¹⁰ Această diferențiere se amplifică dacă se iau în considerare și sporurile sau primele de care beneficiază, suplimentar, în unele luni ale anului, anumite categorii de salariați, în special cei care lucrează într-o serie de regii autonome și de bănci.